

Presentació

La globalització, juntament amb les tecnologies de la informació i la comunicació, està creant tot un conjunt de nous escenaris. Aquests no només replanegen el paper de l'educació, sinó que també són part d'aquesta educació i s'han convertit en mitjans i estratègies que impacten, alhora, en els processos de disseny i desenvolupament curricular. A més, una de les seves característiques i, per què no dir-ho, constants és la velocitat a què es produeixen els canvis.

Aquest ràpid progrés de la societat obliga a repensar contínuament la funció i el perfil del docent, a més de les competències professionals que això comporta, atesa la naturalesa d'aquestes i la seva influència en la qualitat de l'educació en qualssevol dels nivells educatius. L'OCDE (2019) destaca la seva funció, si bé és reconeguda des de sempre, quan defineix el docent com una persona l'activitat professional del qual implica la transmissió de competències (coneixements, actituds i destreses) a l'alumnat matriculat en un programa educatiu. La seva actuació professional incideix directament en la qualitat dels processos d'ensenyament-aprenentatge i és per això que la formació dels docents de qualsevol nivell educatiu ha estat i és una preocupació de tot sistema educatiu.

Amb tot, cal apuntar que aquesta formació, inicial i contínua, no és més que una conseqüència de les necessitats que es deriven del referit avenç. La resposta que cal donar-hi en clau de formació de competències professionals abans de l'exercici professional i també durant aquest, fins al punt que la formació continua comença a adquirir rang de rellevància en detriment de la inicial, a causa precisament de la constant evolutiva i exponencial del canvi al llarg de la vida professional del professor.

Sens dubte, els canvis que s'han produït en les últimes dècades així ens ho evidencien, i la formació, tant la inicial com la contínua, dels professionals de l'educació, des dels nivells bàsics fins als superiors, està incidint en l'adquisició i el desenvolupament de competències professionals. Les competències docents, tant les genèriques com les transversals, són constantment revisades i reconsiderades —només cal mirar les nombroses propostes de llistes de competències docents— amb l'objectiu d'ajustar-nos als nous temps. Actualment, per posar-ne un exemple, la competència digital docent copa gran part del debat, però sense menyscar altres competències tan importants com l'argumentativa, la reflexiva o la de treball en equip. Alhora, cal afegir tot el conjunt de canvis que s'han produït i s'estan produint i que afecten les modalitats

formatives esmentades generant noves estratègies metodològiques, així com mitjans i recursos amb què podem operar en els processos formatius en incorporar-hi les TIC en l'aprenentatge formal, no formal i informal. Això dona peu a una multiplicitat de propostes per abordar la formació docent (presencial, no presencial, modalitats híbrides, aprenentatge electrònic, aprenentatge mòbil, comunitats virtuals d'aprenentatge i desenvolupament professional, realitat virtual, realitat augmentada, etc., per apuntar-ne només algunes).

El monogràfic *Competències docents i formació* aglutina un conjunt de set aportacions que aborden aspectes vinculats amb la funció docent, les competències i la formació docent, que responen a la problemàtica plantejada. Des d'abordatges reflexius, inquisitius i propositius, s'evidencia la complexitat del quefer docent i es contribueix a ampliar el corpus de coneixement posat al servei de la presa de decisions per millorar els nous escenaris d'actuació i desenvolupament professional.

La primera de les aportacions, «La competència argumentativa com a meta en contextos educatius: revisió de la literatura», de Yunuen Ixchel Guzmán-Cedillo i Rosa del Carmen Flores, de la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic, analitza l'estatus de la recerca sobre la competència argumentativa en l'àmbit educatiu. Per això, es porta a terme una anàlisi exhaustiva de setantatre investigacions. De l'anàlisi es desprenen diverses implicacions, entre les quals destaca la necessitat d'establir mecanismes que permetin desenvolupar plantejaments curriculars sustentats en els resultats de la recerca. Així mateix, se suggereix la necessitat de garantir la formació del professorat en competències argumentatives perquè alhora integri el seu ensenyament en totes les etapes, incloent-hi les edats més primerenques i incorporant-hi les TIC per donar suport a l'ensenyament.

El segon article, «Qualificació en l'ús docent de la pissarra digital interactiva: desenvolupament d'una rúbrica per avaluar mestres», signat per Santiago Domínguez i Ramon Palau, de la Universitat Rovira i Virgili, tracta de respondre a la necessitat d'avaluar les habilitats docents en l'ús de la pissarra digital interactiva (PDI). Mitjançant la metodologia de recerca Educational Design Research, els autors presenten el procés de validació de l'eina d'avaluació creada. La rúbrica dissenyada permet avaluar tant l'habilitat del professorat en l'ús de la PDI com la seva capacitat per crear recursos per a aquest tipus de dispositiu.

El tercer article, «Disponibilitat tecnològica i ús de tecnologies per part de docents de batxillerat des de la perspectiva de l'estudiant», de Massiel Mancinas, Lorenia Cantú, Ramona Imelda García i Omar Cuevas, de l'Institut Tecnològic de Sonora (Mèxic), presenta un estudi desenvolupat a Mèxic en el qual s'analitza si existeix una correlació entre el nivell de disponibilitat tecnològica en les institucions d'educació mitjana i superior i l'ús de tecnologies per part dels docents. A través d'un estudi quantitatiu o experimental, evidencien que existeix una relació significativa entre disponibilitat tecnològica i ús docent, fet que determina les experiències d'aprenentatge i les formes de treball dels estudiants.

La quarta aportació, «El docent socioconstructivista: un heroi sense capa», signat per Jesús Ribosa, de la Universitat Autònoma de Barcelona, concreta el perfil d'ensenyament per a una educació socioconstructivista. Utilitzant l'analogia de l'arquetip de l'heroi, proposa un perfil docent que s'ajusta a dues característiques personals: l'alt nivell de competència i l'acció moral. Sens dubte, és un assaig suggeridor que interpel·la el professorat perquè sigui més conscient de les seves responsabilitats i del seu poder per millorar l'educació i la societat.

El cinquè article, «Entre el formal i el no formal: una anàlisi des de la formació permanent del professorat», d'Alba Souto-Seijo, Iris Estévez, Verónica Iglesias i Mercedes González-Sanmamed, de la Universitat de la Corunya, analitza la formació permanent dels docents d'educació primària de la comunitat autònoma de Galícia. L'estudi, d'enfocament qualitatiu, determina que el professorat segueix formant-se, principalment, mitjançant activitats formals presencials fora de l'horari lectiu, però durant el curs acadèmic. Davant dels resultats, les autores proposen que les ecologies d'aprenentatge poden ser una estratègia útil per afrontar les necessitats de formació del professorat i aprofitar totes les oportunitats d'aprenentatge.

El sisè article, «Evolució de la competència digital docent del professorat universitari: incidents crítics a partir de relats de vida», d'Angelina Lorelí Padilla-Hernández, Vanesa Mª Gámiz-Sánchez i Mª Asunción Romero-López, de la Universitat de Granada, compara l'evolució de la competència digital docent en la trajectòria professional de professors universitaris d'Espanya i Mèxic. A partir de relats de vida de quatre docents universitaris, ofereix resultats i reflexions que permeten comprendre l'evolució de la competència digital docent amb les seves llums, ombres i oportunitats per a la pràctica docent i el desenvolupament professional.

Finalment, l'article «Valors transmesos en la formació inicial del professorat», d'Enrique-Javier Díez-Gutiérrez, de la Universitat de León, presenta els resultats d'un projecte de recerca sobre els valors transmesos en la formació inicial del professorat. Els resultats mostren que els docents universitaris tendeixen a reproduir valors i actituds vinculats al discurs social dominant. L'autor insta les universitats a dedicar esforços, mecanismes i recursos a analitzar quins són els valors que transmeten als futurs mestres i a plantejar-se si aquests contribueixen a una formació que permeti construir una societat millor i més justa.

Anna Díaz-Vicario

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Pedagogia Aplicada

